

ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОТНОСНО
КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 3/2017 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Във връзка с отправена от Конституционния съд покана към Фондация „Български адвокати за правата на човека“, с настоящото писмо Ви представяме становище по предмета на конституционно дело № 3/2017 г., а именно по въпроса за обявяване противоречието на разпоредбата на чл. 245, ал.1 от Кодекса на труда в частта ѝ „в размер на 60 на сто от brutното му трудово възнаграждение, но не по- малко от минималната работна заплата“ с разпоредбите на чл. 16 и чл. 47, ал. 1 и ал. 5 от Конституцията, както и с принципите на правовата държава.

С уважение,

София Разбойникова,
Председател на УС на Фондация
БАПЧ

ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ

НА ФОНДАЦИЯ „БЪЛГАРСКИ
АДВОКАТИ ЗА ПРАВТА НА ЧОВЕКА

ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО
№3/2017 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Конституционно дело № 3/2017 г. е образувано по искане на Омбудсмана на Република България, който, упражнявайки правомощията си по чл. 150, ал. 3 от Конституцията, е сезирал Конституционния съд за установяване на противоконституционност на чл. 245, ал. 1 от Кодекса на труда (КТ), (обн. ДВ, бр. 26 от 1986 г. и ДВ, бр. 27 от 1986 г., последно изм. и доп. ДВ, бр. 105 от 2016 г.), в частта „в размер 60 на сто от брутното му трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната работна заплата за страната“. В искането се поддържа, че в оспорената си част разпоредбата е в противоречие с чл. 16, чл. 48, ал. 1 и 5 на Конституцията, както и с принципите на правовата и на социалната държава, прогласени с Преамбюла и чл. 4, ал. 1 от Конституцията. Изтъква се, че с атакуваното законодателно разрешение се подменя действащата конституционна уредба, според която заплащането на работниците и служителите следва да е съответстващо на извършената работа, при условия и по ред, определени със закон. Вместо това се допуска изплащането на един различен, намален размер на трудовото възнаграждение, установен с нормата на чл. 245, ал. 1 КТ, а именно

60 на сто от brutното възнаграждение, но не по-малко от минималната работна заплата, установена за страната.

С определение на Конституционния съд от 27.06.2017 г. Фондация „Български адвокати за правата на човека“ е конституирана като заинтересована страна, въз основа на което изразяваме становище по искането на Омбудсмана на Република България за обявяване на противоконституционност на чл. 245, ал. 1 КТ в частта ѝ „в размер 60 на сто от brutното му трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната работна заплата за страната“.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“ счита искането за **основателно** и излагаме следните аргументи:

Един от основните принципи на българското трудово право е възмездността на труда. Субективното право на работника и служителя да получи трудово възнаграждение, съответстващо на положения труд, е гарантирано на конституционно ниво в чл. 48, ал. 5 КРБ. Пропорционалността между положения труд и възнаграждението е израз на принципа на справедливост, прогласен в преамбюла на Конституцията на Република България. Насрещното задължение на работодателя да изплаща уговореното трудово възнаграждение за извършения труд е закрепено в чл. 128 на КТ. Акцентът в посочената конституционна разпоредба е върху еквивалентността между заплащането и положения труд. Разпоредбата на чл. 245, ал. 1 КТ в сегашния ѝ вид е в пряка конфронтация с конституционната норма, тъй като не посочва при какви условия работодателят може да изплати само 60% от размера на уговореното възнаграждение или минималната работна заплата, но изисква добросъвестното изпълнение на трудовите задължения от страна на работника и служителя. Така пропорционалността, която налага разпоредбата на чл. 48, ал. 5 КРБ, отсъства в чл. 245, ал. 1 КТ.

На следващо място разпоредбата на чл. 245, ал. 1 КТ противоречи и на чл. 48, ал. 1 КРБ, според която гражданите имат право на труд, а държавата полага грижи за неговото осъществяване. Без съмнение тези грижи включват и осигуряване на пълното заплащане

на труда. В решение № 14 от 10.11.2000 г. по к. д. № 12/2000 г. Конституционният съд е постановил, че „*Правото на труд е безсмислено, ако срещу него не стои насрещно задължение за заплащане на възнаграждение*“, а така приетата разпоредба на чл. 245, ал. 1 КТ е израз на неизпълнението от страна на държавата на това конституционно задължение, прогласено в чл. 48, ал. 1 КРБ.

Член 245, ал. 1 КТ противоречи на принципа за социална държава, прогласен в преамбюла на Конституцията на Република България, според който държавата поема задължение да защитава социалните права на гражданите, сред които е и правото им на труд и справедливото му заплащане. В съвременното общество много често доходите от трудови правоотношения са единствените доходи, на които разчита едно семейство. В решение 14/2000 КС е посочил, че получаването на трудово възнаграждение може да се окаже от биологическа важност за отделния човек, но дори и да не става дума за препитанието на човек следва да се приеме за право на всеки да планира разходите си с оглед на възнаграждението, което има законно очакване да получи, съответно поема ангажименти за плащания към други лица. С оспорваната разпоредба се създават условия за накърняване на гражданския оборот и законните очаквания, в противоречие с принципа на правовата държава

Наред с принципа за социална държава, в преамбюла на Конституцията е застъпен и принципът за правовата държава, а обхватът на този принцип е широк, както неведнъж е постановявал Конституционният съд. Така например противоречието на законите с Конституцията се изразява в противоречие с някои от основните елементи на принципа за правовата държава, като изричност и изчерпателност на конституционните разпоредби, принципа на справедливостта (също застъпен в преамбюла), приемането на законови разпоредби, които са неясни, съдържат вътрешни противоречия или явно противоречат на други разпоредби от същия и други закони (Решение № 14 по к.д.14/1992 г., Решение № 1/2005 по к.д. 8/2004 г.).

Макар в отправеното искане на Омбудсмана КС да не е сезиран с искане за обявяване на противоречие с международни договори следва да се посочи, че съдът неведнъж е приемал, че Конституцията следва да се тълкува в съгласие с нормите на международни актове, по които България е страна. В тази връзка следва да се посочат редица противоречия на оспорваната норма с международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България. Член 6 от Конвенция № 95 на Международната организация на труда от 1949 г. гласи, че работодателят няма право да ограничава по какъвто и да било начин свободата на трудещите се да разполагат с работната си заплата. Липсата в чл. 245, ал. 1 КТ на критерии, които да оправдаят неизплащането на уговореното трудово възнаграждение, води до пряко противоречие на разпоредбата с чл. 6 от Конвенция № 95, давайки право на работодателите да лишават работниците от правото им да използват за неопределено време част от трудовото си възнаграждение, което добросъвестно са изработили и им се полага съгласно чл. 48, ал. 5 КРБ и чл. 128 КТ.

Член 245, ал. 1 КТ противоречи и на принципите и разпоредбите на Европейската социална харта, ратифицирана от България на 11.04.2000 г., съгласно която всеки работник има право на справедливо възнаграждение, а държавите са длъжни да защитават ефективно правото на работниците да придобиват средствата си за издръжка чрез професия, която сами са избрали по свободна воля в (чл. 1, т. 2 от Хартата). С изменението на разпоредбата на чл. 245 от КТ през 1992 г. (бр. 100/92 на ДВ) и редакцията ѝ от 2004 г. държавата е абдикирала от така поетите задължения по Социалната харта. Разпоредбата не гарантира на работниците получаването на трудовите възнаграждения, които са изработили, и дава възможност за немотивирано налагане на ограничение над това тяхно лично и субективно право.

На следващо място, липсата на ясни условия при какви обстоятелства работодателят може да ограничи дължимото трудово възнаграждение до 60% не дава възможност за извършване на съдебен контрол за законосъобразност върху упражняването на това право, а от там води и до лишаване на работника или служителя от правото на

защита и достъп до съд, гарантирани от чл. 56, 117 и 122, ал. 1 от Конституцията и чл. 6 на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи. В чл. 245, ал. 1 КТ не се посочват условията, при които работодателят може да ограничи дължимото трудово възнаграждение, не се посочва за какъв период от време може да се изплаща само 60% от трудовото възнаграждение, както и в какъв период от време следва да се изплати остатъкът, който съгласно ал. 2 на същия член остава изискуем. При стриктно тълкуване на закона това означава, че работодателят може да намали трудовото възнаграждение произволно и да забави изплащането му без ограничение във времето, а единствената възможност на работника е да търси разликата, която му се дължи, по съдебен ред, но не и да задължи работодателя занапред да му изплаща пълното трудово възнаграждение. Накратко, работникът може да поиска от съд да осъди работодателя да му заплати разликата между дължимото и изплатеното му възнаграждение ведно с лихвите, но не може да иска от съд да установи, че заплащането на намалено възнаграждение е незаконно, и да задължи работодателя занапред да заплаща пълното възнаграждение.

В съдебната практика и правната доктрина се застъпва тезата, че основната функция на трудовото законодателство е **закрилната функция**, като в основата на този принцип стои чл. 16 КРБ, който гласи, че трудът се гарантира и защитава от закона. В Кодекса на труда чл. 245 е озаглавен „Гарантиране на изплащането на трудовото възнаграждение“, но в действителност чл. 245, ал. 1 КТ не гарантира в пълнота това право и влиза в противоречие с други норми на Кодекса на труда. Така чл. 128, т. 2 КТ вменява в задължение на работодателя да изплаща уговореното трудово възнаграждение за извършената работа, а не само на част от него. Липсата на ограничение на периода, в който може да се плаща намалено възнаграждение, влиза в противоречие и с чл. 270, ал. 2 КТ, който гарантира, че изплащането на трудовото възнаграждение трябва да се осъществява ежемесечно, ако страните по трудовото правоотношение не предвидят друго. Всичко това обуславя чл. 245, ал. 1 КТ като противоречащ на чл. 16 КРБ и категорично несъответстващ на основната функция на трудовото законодателство – закрилната.

Разпоредбата на чл. 245, ал. 1 КТ не внася изискваната от духа на трудовото право сигурност в правната сфера на работниците и служителите, а напротив, поставя ги в несигурност и неведение относно основния им източник на доходи. По съществото си оспорваната разпоредба води единствено до репресия спрямо работника или служителя, комуто се вменява „задължението“ да търси разликата между изплатеното и дължимото му трудово възнаграждение по съдебен път. Съгласно чл. 327, ал. 1, т. 2 КТ на работника е гарантирано правото да прекрати трудовото си правоотношение без предизвестие, ако работодателят забави изплащането на трудовото му възнаграждение. Според задължителната съдебна практика на ВКС, постановена по реда на чл. 290 ГПК (Решение № 145 от 7.06.2012 г. на ВКС по гр. д. № 1247/2011 г., III г. о., Решение № 495 от 3.06.2010 г. на ВКС по гр. д. № 527/2009 г., IV г. о.), забавянето само от 1 ден е достатъчно основание за възникването на това право. ВКС, в съответствие с духа на трудовото законодателство, недвусмислено и категорично приема, че упражняването на потестативното субективно право на работника и служителя по чл. 327, ал. 1, т. 2 КТ **не се влияе от приложението на чл. 245, ал. 1 КТ**. Т.е., при конкуренцията на двете правни норми ВКС застъпва становището, че работодателят не може правомерно да не изплати 40% от трудовото възнаграждение и по този начин да лиши работника или служителя от потестативното му право по чл. 327, ал. 1, т. 2 да прекрати трудовото правоотношение поради забава от страна на работодателя.

Поради изложените съображения и в допълнение към аргументите на Омбудсмана на Република България, Фондация „Български адвокати за правата на човека“ счита, че разпоредбата на чл. 245, ал. 1 КТ в частта ѝ „в размер 60 на сто от брутно му трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната работна заплата за страната“ противоречи на Конституцията на Република България и е в нарушение на гарантирани от нея и от международни договори права на гражданите.

Действащата разпоредба на чл. 245, ал. 1 КТ създава предпоставки за злоупотреба с право от страна на работодателя, който със законното неизплащане на част от трудовото възнаграждение поставя работника в положение на несигурност и зависимост. Считаме, че

това е форма на експлоатация на труда на работниците и служителите и е недопустимо в едно демократично общество и в социална и правова държава, каквато по смисъла на своята Конституция е Република България.

С уважение

София Разбойникова

Председател на УС на Фондация/БАПЧ